

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 10/2011 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi euron väärentämisen torjunnan edellyttämistä toimenpiteistä annetussa neuvoston asetuksessa säädetyn velvollisuuden laiminlyönnin rangaistavuudesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 8 päivänä marraskuuta 2011 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi euron väärentämisen torjunnan edellyttämistä toimenpiteistä annetussa neuvoston asetuksessa säädetyn velvollisuuden laiminlyönnin rangaistavuudesta (HE 110/2011 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Erkki Sarsa, valtiovarainministeriö

- lainsäädäntöneuvos Matti Marttunen, oikeusministeriö
- varatuomari Pekka Somerkoski ja seteliasiantuntija Jussi Kangas, Suomen Pankki
- toimitusjohtaja Jouni Mononen, SOK / Rekla Oy
- varatuomari Veli-Matti Parmala, S-Pankki Oy
- toimitusjohtaja Harri Veijola ja sisäinen tarkastaja Marja Kemppainen, Loomis Suomi Oy
- apulaisjohtaja Risto Karhunen, Finanssialan Keskusliitto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— sisäasiainministeriö.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki euron väärentämisen torjunnan edellyttämistä toimenpiteistä annetussa neuvoston asetuksessa säädetyn velvollisuuden laiminlyönnin rangaistavuudesta. Laissa säädettäisiin euromääräisten setelien ja metallirahojen tunnistamisvelvollisuu-

den ja väärin setelien ja metallirahojen palauttamisvelvollisuuden tahallisesta rikkomisesta sakkorangaistus.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2011.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Euroopan unionin neuvoston asetus euron väärentämisen torjunnasta velvoittaa luottolaitoksia ja asetuksessa tarkoitettuja rahankäsittelyä harjoittavia talouden toimijoita poistamaan käytöstä väärät rahat sekä toimittamaan ne viranomaisille. Asetus edellyttää, että jäsenvaltiot määräävät tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia seuraamuksia kyseisen velvollisuuden rikkomisesta. Asetuksessa ei tarkemmin määritellä seuraamusten laatua, vaan se jää jäsenvaltioiden harkintaan.

Asetuksen velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi hallituksen esityksessä ehdotetaan sakkorangaistuksen säätämistä uudella erityislailla. Esityksen perusteluista ilmenee, että esityksen valmistelussa on arvioitu eri täytäntöönpanovaihtoehtoja, kuten hallinnollisia seuraamuksia, mutta esitettyyn ratkaisuun on päädytty tarkoituksenmukaisuussyistä. Toisaalta esityksen valiokuntakäsittelyssä on luottolaitoksia edustavien puolelta tuotu esiin, että luottolaitokset voitaisiin sulkea esitetyn sääntelyn soveltamisalan ulkopuolelle, koska Finanssivalvonta voi yleisten toimivaltuuksiensa nojalla määrätä riittävän tehokkaita sanktioita valvonnassaan oleville luottolaitoksille.

Lakivaliokunta toteaa, että esitetty ratkaisu rikosoikeudellisen seuraamuksen säätämisestä uudella erityislailla on poikkeuksellinen unionin lainsäädännön täytäntöönpanossa ja myös suhteessa siihen, että hallinnollisia seuraamuksia pyritään yleensä pitämään ensisijalla rikosoikeudellisiin seuraamuksiin nähden. Valiokunta on kuitenkin päätenyt puoltamaan esitystä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kyseisessä sääntelyssä ei ole kyse finanssimarkkinalainsäädännöstä eivätkä Finanssivalvonnan nykyiset yleiset toimivaltuudet siten koske asetuksessa tarkoitettua euron väärentämisen torjuntaa. Finanssivalvontaa koskevaa lainsäädäntöä tulisi näin ollen tältä osin tarkistaa, jotta luottolaitoksille voitaisiin määrätä riittävän tehokkaita hallinnollisia seuraamuksia asetuksen velvoitteiden rikkomisesta. Toisaalta on otettava

huomioon, että sääntely ei koske yksinomaan luottolaitoksia, vaan myös muita rahankäsittelyä harjoittavia talouden toimijoita. Valiokunnan mielestä on tärkeää, että asetuksen velvoitteiden rikkomisen seuraamukset ovat yhdenvertaisen kohtelun vuoksi samat kaikille asetuksen soveltamisalaan kuuluville toimijoille. Koska Finanssivalvonnan valvontaa ei ole perusteltu eikä tarkoituksenmukaista ulottaa asetuksessa tarkoitettuihin muihin toimijoihin euron väärentämisen torjumiseksi, valiokunta pitää perusteltuna uutta rangaistussäännöstä, jota sovelletaan yhtä lailla luottolaitoksiin kuin muihin toimijoihin. Tarve säätää uudesta rangaistussäännöksestä perustuu vuorostaan siihen, että voimassa olevat rikosoikeudelliset säännökset eivät kata asetuksessa tarkoitettua velvollisuuden rikkomista.

Otaen huomioon, mitä edellä on esitetty Finanssivalvonnan nykyisistä yleisistä toimivaltuuksista, luottolaitosten osalta ei valiokunnan näkemyksen mukaan ole riskiä sanktioiden kumuloitumisesta. Merkityksellistä tässä suhteessa on lisäksi se, että Finanssivalvonnan hallinnolliset seuraamukset määrätään pääsääntöisesti oikeushenkilölle eli luottolaitokselle, kun taas nyt esitetyssä rangaistussäännöksessä on kyse luonnolliselle henkilölle määrättävästä seuraamuksesta.

Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, ettei oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottaminen asetuksessa tarkoitettua velvoitteen laiminlyömiseen ole perusteltua ottaen huomioon, että oikeushenkilön rangaistusvastuu on muutoin ulotettu koskemaan vain vakavia, rikoslaissa erikseen mainittuja rangaistaviksi säädettyjä tekoja. Asetuksessa tarkoitettua velvoitteen laiminlyömisestä taas ei ole perusteltua säätää rikoslaissa, koska velvoitteen rikkomisen seuraamukseksi esitetään vain sakkorangaistusta. Tässä yhteydessä valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että lakiehdotuksen 2 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että "rangaistus tulisi yleensä määrätä oikeushenkilölle ehdotetun lain 3 §:n nojalla". Edellä esitetyn perusteella

kyse on virheellisestä ilmaisusta. Lisäksi voidaan todeta, että lain 3 § koskee lain voimaantuloa, joten myös tässä suhteessa perustelut eivät ole kohdallaan.

Toisaalta on huomattava, että jos teko täyttää rikoslain 37 luvussa säädetyn rahanväärennysrikoksen tunnusmerkistön, sovelletaan kyseistä säännöstä nyt esitetyn rangaistussäännöksen sijasta, ja tällöin myös oikeushenkilön rangaistusvastuu tulee kyseeseen. Tässä yhteydessä valiokunta kiinnittää huomiota 2 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin, joiden mukaan "ehdotetun rangaistussäännöksen estämättä sovellettaisiin lisäksi, mitä rikoslain 37 luvussa säädetään rahanväärennösrikoksista". Perustelut antavat ymmärtää, että samasta teosta voitaisiin tuomita sekä esitetyn rangaistussäännöksen että rikoslain 37 luvun rahanväärennösrikoksia koskevien säännösten nojalla. Valiokunta toteaa, että perustelut antavat virheellisen kuvan, sillä 2 §:ään sisältyy lainkonkurrenssia koskeva lause "jollei teko ole vähäinen tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta".

Esitetty rangaistussäännös koskee asetuksen velvoitteiden tahallista laiminlyöntiä. Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, että sitä, onko asetuksen velvoitteita rikottu, tulee eurosetelien osalta arvioida Euroopan keskuspankin päätöksen (EKP/2010/14) ja eurometallirahojen osalta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (1210/2010) valossa. Valiokunnan näkemyksen mukaan velvoitteiden tahallinen laiminlyöminen ei täyty, jos euron aitouden varmistamisessa on noudatettu riittävää huolellisuutta edellä mainitun päätöksen tai asetuksen vaatimusten mukaisesti. Tahallisuusvaatimus ei täyty esimerkiksi silloin, jos rahankäsittelyprosessissa käytetyt laitteet täyttävät edellä mainitut vaatimukset, mutta tästä huolimatta laite ei tunnista väärennettyä euroseteliä tai metallirahaa. Sama kos-

kee tilannetta, jos väärää rahaa pääsee liikkeeseen rahankäsittelijän inhimillisen virheen vuoksi.

Se, keneen esitetty rangaistussäännös yksittäistapauksessa kohdennetaan, arvioidaan rikosoikeuden yleisten periaatteiden mukaisesti. Niiden mukaan vastuun kohdentamisessa tulee ottaa huomioon ainakin osallisten asema, tehtävien ja toimivaltuuksien laatu, laajuus ja selvyytys, ammatillinen pätevyys sekä muu osuus lainvastaisten tilan syntyyn ja jatkumiseen. Esi-tyksen kaltaisissa teoissa rikosvastuun kohdentumiseen vaikuttaa olennaisesti se, kuinka yrityk- sessä on päätetty eri tahojen velvollisuuksista. Vastaavaa rikosvastuun kohdentamisharkintaa joudutaan tekemään myös muissa elinkei- notoimintaa koskevissa rikoksissa. Merkityksellistä on valiokunnan näkemyksen mukaan arvioida siten sitä, miten vastuu asetuksessa tarkoitet- tujen velvoitteiden noudattamisesta kohdentuu. Tämä huomioon ottaen voidaan arvioida, että yksittäisen työntekijän vastuu jää käytännössä lähinnä työoikeudelliseksi. Toi- saalta on huomattava, että jos kyse on rikoslain 37 luvussa säädetystä rahanväärennösrikok- sesta, siihen voi syyllistyä myös yksittäinen työntekijä, jos hän tahallaan levittää väären- nettyä rahaa.

Edellä esitetyn ja saamansa selvityksen perus- teella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena sekä toteaa, ettei sillä ole huomauttamista lakiehdotuksen sisältöön.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdot- taa,

että lakiehdotus hyväksytään muutta- mattomana.

LaVM 10/2011 vp — HE 110/2011 vp

Helsingissä 8 päivänä joulukuuta 2011

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Anne Holmlund /kok	Arto Pirttilahti /kesk
jäs.	James Hirvisaari /ps	Kristiina Salonen /sd
	Suna Kymäläinen /sd	Jani Toivola /vihr
	Antti Lindtman /sd	Ari Torniainen /kesk
	Johanna Ojala-Niemelä /sd	Kaj Turunen /ps
	Aino-Kaisa Pekonen /vas	Peter Östman /kd.
	Jaana Pelkonen /kok	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila.